

Osvětlení stálé expozice ve Schwarzenberském paláci v Praze

Ing. Jiří Pavelka, Etna s. r. o.

Schwarzenberský palác, postavený v letech 1545 až 1567, se nachází západně od Pražského hradu. Jde o velmi impozantní renesanční stavbu, dobře viditelnou z vltavského nábřeží, která je nedílnou součástí hradčanského panoramatu. Veřejnost jej do nedávné doby znala jako Vojenské historické muzeum, které v něm bylo umístěno od roku 1951. V roce 2002 přešel Schwarzenberský palác do správy Národní galerie a od téhož roku se zde rozběhly projektové, průzkumné a stavební práce, které byly ukončeny v roce 2007. Na konci března 2008 byla v zrekonstruovaném paláci otevřena stálá výstava Baroko v Čechách.

Úvod

V současné době je expozice rozdělena do prostor ve třech podlažích (na podzim roku 2008 by měly být zpřístupněny také výstavní prostory v suterénu a v podkroví).

Obr. 1. Vstupní chodba – monumentální kamenné sochy, osvětlení nástěnnými svídky Cestello

Obr. 2. Sál v přízemí – monumentální dřevěné plastiky, osvětlení z lištového systému svídky Technica

Přízemí je věnováno monumentálnímu sochařství, sochařským skicám, modelům a drobným plastikám. Jsou zde k vidění díla zejména od Matyáše Bernarda Brauna a Ferdinanda Maxmiliána Brokofa.

Druhé podlaží je věnováno monumentální malbě s vrcholnými obrazy Petra

Brandla, Karla Škréty, Jana Kupeckého, Jana Kryštofa Lišky a dalších malířských osobností té doby.

Třetí podlaží má menší stropní výšku, než je tomu o podlaží níže, přibližně 3,6 metru. Ve čtyřech sálech jsou k vidění původní renesanční nástropní malby, za-

věšené pod stropní konstrukcí. Místnosti jsou menších rozměrů, exponáty jsou umístěny převážně ve vitrínách, především v grafickém a v manýristickém kabinetu. Je však možné zde zhlédnout i obrazy od Škréty, Lišky, Willmanna a dalších umělců, z nichž některé, vzhledem k možnostem daným velikostí výstavního sálu, jsou velmi rozměrné.

Rekonstrukce Schwarzenberského paláce probíhala od roku 2002 do roku 2007. V rámci stavby byly navrženy a zabudovány trasy pro elektrorozvody, EZS, EPS, klimatizaci, hydranty apod. a většinou i jejich koncová zařízení. Posléze vypsal Národní galerie soutěž na architektonické uspořádání výstavy a následně i na realizaci výstavy. Poté bylo třeba, v rámci hotové stavby a budoucího architektonického uspořádání výstavy, zvolit způsob osvětlení, který by v maximální míře využil již připravené elektrické vývody a také většinu z již nainstalovaných nástěnných svídek, a zároveň by vyhovoval potřebám galerie, korespondoval by s rozmístěnými panely s obrazy a svídky by svou přítomností nenarušovala vjem z největšího exponátu – samotného Schwarzenberského paláce.

Mnohé souvislosti s realizací osvětlení expozice ve Schwarzenberském paláci mě přivedly k několika úvahám.

Obr. 3. Sál v přízemí – modely a drobná plastika, osvětlení vitrín svítidly LED

Problematika stálých výstav

Zde bude problematika stálých výstav rozvedena šířeji. Většinou jde o vystavení vzácných uměleckých předmětů v budově s historicky a architektonicky cennou vnitřní výzdobou. Základní otázka by tedy měla znít, jak postupovat při realizaci výstavy v daném objektu. Dosavadní praxe je taková, že se vybraná budova, tedy samotná stavba, zvláště jde-li o památkově chráněný objekt, nejprve zrekonstruuje, a až posléze se uvažuje o uspořádání mobiliáře v interiéru. Výstavní instituce by však měla vstoupit do procesu projektování se svým návrhem expozice ještě před zahájením rekonstrukce stavby. Kdyby bylo od počátku dáno architektonické řešení výstavy, bylo by také možné již v rámci rekonstrukce budovy řešit důležité rozvody a rozmístění techniky, zejména osvětlení, které ve výstavnictví patří k nejpodstatnějším prvkům. Výstavní instituce má zpravidla již na počátku záměru představu o vystavovaných předmětech v daném objektu a měla by ve spolupráci se svými odbornými pracovníky vybrat vhodné architektonické řešení výstavy, zadat jeho realizaci a na tomto tématu úzce spolupracovat se všemi profesemi, kterých se realizace expozice týká. Jelikož světlo je nepostradatelné médium nutné ke zprostředkování zrakového vjemu a hraje jedinečnou roli v přenosu informace mezi exponátem a návštěvníkem, měla by mu být věnována maximální pozornost již od počátku rekonstrukce stavby. (Není zde zmiňováno denní světlo, jehož využití ve výstavnictví je problémové.)

Světlo vychází ze svítidel, která potřebují přívod elektřiny. Pro správné osvětlení exponátu je důležitá poloha svítidla,

tztn. místo, kde je lze na elektřinu připojit. To je podstata problému. Na počátku uskutečňování plánu je třeba řešit vztah mezi konkrétním exponátem a jeho umístěním v prostoru, návštěvníkem a světlem, které na exponát dopadá a vyvolává u příchozího zrakový vjem. Z toho vyplývá, že nejprve je třeba vybrat vhodné svítidlo a určit jeho správné umístění. Rozvody elektroinstalace v rámci projektu stavby by měly být řešeny až v návaznosti na projekt osvětlení výstavy. Jedině takto lze skloubit náročné požadavky, které jsou ve výstavnictví na jednotlivé profe-

se kladeny, zvláště v takových budovách, jakými jsou památkově chráněné paláce. Bohužel je zde ještě jeden problém, a ten se týká současné legislativy zadávání veřejných zakázek. Odborné realizační firmy přicházejí ve výběrovém řízení do již rozběhnuté nebo i ukončené stavby, kde se případné změny velmi těžce prosazují, neboť i projekt stavební části podléhá procesu schvalování, a termín dokončení musí být s ohledem na finanční krytí dodržen.

Osvětlení expozice

Sbírka monumentálního sochařství ve Schwarzenberském paláci začíná již ve vstupním prostoru do paláce (obr. 1), kde jsou na podstavcích umístěny kamenné sochy od Matyáše Brauna a Ferdinanda Brokofa. Výška některých plastik s podstavcem dosahuje téměř pod spodní římsu paty klenby. Nad patní římsou, kde byly v rámci stavby připraveny elektrické vývody, jsou upevněna rámová svítidla Cestello 4×50 W/12 V, osazená halogenovými reflektorovými dichroickými žárovkami a clonami proti oslnění. V konstrukci svítidel jsou zabudovány tranzistorové stmívače a elektronické transformátory. Světelné zdroje lze směřovat a stmívat tak, aby na sochách bylo dosaženo potřebné plasticity.

Ve výstavních sálech, kde jsou vystaveny dřevěné plastiky (obr. 2), jsou exponáty osvětleny svítidly s halogenovými žárovkami Halospot 111 IRC 65 W/12 V. Všechna svítidla typu Tecnica jsou vyba-

Obr. 4. Velký sál v prvním patře – monumentální malba, osvětlení z lištového systému svítidly Tecnica

Obr. 5. Sál s renesančními freskami v prvním patře – osvětlení stojanovými svítidly Cestello

vena stmívačem a jsou připojena v elektrolišti zavěšené pod klenbami. Maximální intenzita osvětlení na exponátech se pohybuje okolo 150 lx.

Sochařské skici, modely a drobná plastika jsou umístěny ve vitrínách, ve kterých byly k osvětlení předmětů zvoleny zdroje LED se stmívači (obr. 3). Osvětlení těchto předmětů ve velkých konzolových vitrínách je v celé jejich délce zhotoveno z pásek LED, umístěných v hliníkových profilech na stropě a na dně vitrín. V prostorových soklových vitrínách je nainstalováno stropní zvýrazňující osvětlení světelnými diodami.

Expozice monumentální malby 17. a 18. století se nachází v prvním podlaží paláce. Velkoformátové obrazy v hlavním klenebním sále (obr. 4) jsou připevněny na panelech. Pod klenebním stropem je zavěšen elektro-rozvodný lištový systém s regulovatelnými svítidly Tecnica, osazenými halogenovými žárovkami Halospot 111 IRC 65 W/12 V.

Ve vedlejším sále s restaurovanými fragmenty renesančních fresek, kde není možné do stropu a stěn cokoli upevnit, jsou použita stojanová svítidla Cestello 6x 50 W. V podstavci stojanových svítidel jsou zabudovány stmívače, všechny světelné zdroje jsou opatřeny clonami. Pro osvět-

lení renesančních maleb jsou za panely s obrazy umístěna stojanová svítidla Vela 2x 36 W (obr. 5).

V největším sále s rovným stropem ve třetím podlaží bylo možné použít univerzální elektrolišti s regulovatelnými svítidly Tecnica, opatřenými halogenovými dichroickými žárovkami 50 W/12 V.

K osvětlení sálů se stropy malovanými temperami byla zvolena nástěnná svítidla

Obr. 6. Sál s malovaným stropem ve druhém patře – osvětlení stropu nástěnnými svítidly Cestello, osvětlení vitrín svítidly s LED

Cestello 4x 50 W/12 V opatřená halogenovými reflektorovými dichroickými žárovkami a clonami proti oslnění. Intenzitu osvětlení je možné regulovat stmívači, integrovanými v konstrukci svítidel. Centrální vitríny jsou osvětleny plošnými svítidly s pásky LED, instalovanými ve čtvercovém rámečku z hliníkového profilu ve stropu vitrín. Ke zvýrazňujícímu osvětlení vystavených předmětů byla vybrána směrová svítidla LED, která jsou tvořena svislými hliníkovými profily, umístěnými ve všech čtyřech rozích vitrín. Stmívat osvětlení LED je možné v několika okruzích, samostatně lze stmívat stropní rámeček, zvýrazňující osvětlení je řízeno vertikálně po jednotlivých policích, vždy ve všech čtyřech rozích (obr. 6).

Grafický kabinet je specifický tím, že vystavované předměty jsou velmi citlivé na vnější vlivy, jakými jsou UV a IR záření, vlhkost, velikost intenzity osvětlení a doba osvitu. Pro osvětlení kreseb na panelech byl použit nástěnný lištový dvanáctivoltový systém se svítidly Cerchio, ve kterých jsou halogenové žárovky 35 W. Intenzita osvětlení je regulována samostatně pro každou lištu. Pultové vitríny jsou osvětleny svítidly s páskovými LED, které jsou upevněny v hliníkovém profilu na její přední horní hraně. Intenzita osvětlení na exponátech je do 50 lx. Oteplení vitríny vlivem umělého osvětlení nepřesahuje 0,5 °C, a lze je proto z konzervátorského hlediska považovat za zanedbatelné.

Děkuji všem svým kolegům a externím spolupracovníkům, kteří se podíleli na realizaci osvětlení expozice ve Schwarzenberském paláci.

Projektanti a dodavatelé:

Hlavní projektant stavební části: Projektový ateliér pro architekturu a pozemní stavby s. r. o., Ing. arch. Tomáš Šantavý, Ing. arch. Svatoslav Hladník

Dodavatel stavební části: Unistav a. s., Brno
Dodavatel elektro: D&D elektromont s. r. o., Vrchlábí

Projektant výstavy: Ing. arch. Pavel Kupka, akad. arch. Vlastimil Vagaday

Projektant osvětlení: Etna s. r. o., Ing. Jiří Pavelka

Řízení osvětlení: Apollo Art, Ing. Petr Kadlec

Dodavatel osvětlení: Etna s. r. o., iGuzzini
Dodavatel vitrín: Revyko s. r. o.

Fotografie: Ing. Petr Janžura

etna
iGuzzini

ETNA s. r. o.

Mečislavova 2, 140 00 Praha 4

tel.: +420 257 320 595, +420 257 320 597

fax: +420 257 310 604

brána gsm: 724 912 091

e-mail: etna@etna.cz, www.etna.cz